

بررسی موانع و مشکلات توسعه صنایع بومی روستایی (مطالعه موردی: قالی و گبه در شهرستان زرین دشت)

خدیجه بوزجمهری^۱، فاطمه اسلام فردی^۲

۱- دانشجویار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۲- دانشجوی دکتر، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۱۴ تیر ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: ۲۱ آذر ۱۳۹۵

صنایع دستی به‌ویژه صنعت قالی از جمله فعالیت‌های غیرکشاورزی است که بخش مهمی از اشتغال کشور را به‌خصوص در بین عشایر و روستاها به خود اختصاص داده است. بررسی موانع و مشکلات توسعه صنایع بومی روستایی در شهرستان زرین دشت که یکی از مراکز تولید قالی و گبه در استان فارس است هدف اصلی تحقیق به شمار می‌رود. این تحقیق به روش کیفی انجام و داده‌ها از طریق مصاحبه جمع‌آوری شده است. روستاهای فعال در زمینه قالی‌بافی و گبه‌بافی در شهرستان زرین دشت به عنوان جامعه آماری انتخاب شد. با استفاده از نمونه‌گیری گلوله‌برفی، ۲۱ نفر از خبرگان صنعت قالی و گبه در سه روستای تولیدکننده عمده قالی و گبه (مزایجان، درمشور، دهنو) به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند. از نرم‌افزار MAXQDA برای تجزیه و تحلیل ارتباط بین کدهای تحقیق استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد موانع عمده‌ای تولید دست‌بافت‌های شهرستان را تهدید می‌کند. به منظور حفظ و توسعه دست‌بافت‌های شهرستان باید اقداماتی صورت گیرد؛ از جمله این اقدامات می‌توان به کوتاه کردن سلطه دلالان بر بازار مواد اولیه و خرید دست‌بافته‌ها، پیگیری بیمه قالیبافان، توجه مسئولان شهرستان نسبت به تولیدات دست‌بافت و ... اشاره کرد.

کلیدواژه‌ها:

قالی‌بافی و گبه‌بافی، صنایع بومی، MAXQDA، تحقیق کیفی

مقدمه

درآمد و معیشت این شهرستان، به‌خصوص در بخش خشک و کم‌آب ایزدخواست ایفا کرده است. در سال‌های گذشته به دلیل کاهش درآمد قالی‌بافی و گبه‌بافی، تولید این صنعت کاهش چشمگیری داشته است و زنان قالی‌باف شهرستان، کار در مزارع شهرستان‌های مرودشت، سعادت‌شهر و دشت‌مرغاب را به قالی‌بافی ترجیح داده‌اند. بیشتر زنان دارهای قالی را جمع کرده و برای کسب درآمد به مهاجرت‌های فصلی روی آورده‌اند. به دلیل اهمیت قالی‌بافی در اقتصاد روستاهای منطقه ایزدخواست ضرورت دارد که عوامل کاهش و موانع توسعه این تولیدات بررسی شود. به همین منظور در این تحقیق به دنبال پاسخ این سؤال هستیم که موانع و مشکلات صنعت بومی قالی و گبه شهرستان کدام‌اند و راهبردهای برون‌رفت از این رکود چیست.

مروری بر ادبیات موضوع

روستاییان دانشی دارند که با عنوان «دانش بومی» شناخته می‌شود. تعاریف متعددی از دانش بومی ارائه شده است. بنا بر

هنر و صنعت قالی‌بافی فارس در وهله نخست، هنر عشایری و در وهله دوم هنر روستایی است که به عشایر وابسته است. شهرستان زرین دشت از جمله شهرستان‌های استان فارس است که بخش زیادی از جمعیت آن عشایر و روستایی هستند. این شهرستان جزء مناطق خشک و کم‌آب استان فارس است و کشاورزی در بخش‌هایی از آن رونق بسیار اندکی دارد؛ به همین دلیل از سالیان گذشته هنر قالی‌بافی و گبه‌بافی یکی از صنایع دستی مردمان عشایر و روستایی این شهرستان بوده است. زنان این منطقه برای قالی‌بافی مانند عشایر از دارهای افقی استفاده می‌کنند. قالی‌ها در زرین دشت مانند فرش‌های قشقایی، معمولاً به طریق ذهنی‌بافی بافته می‌شوند. نقشه‌های ذهنی نوعی بازآفرینی سنتی است که میراث نسل‌های گذشته است. از این رو معمولاً هیچ دو فرشی کاملاً و عیناً شبیه یکدیگر نیست.

صنعت قالی‌بافی و گبه‌بافی از دیرباز نقش مهمی در کسب و کار،

* نویسنده مسئول:

دکتر خدیجه بوزجمهری

نشانی: مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا.

تلفن: ۵۱۹۹۱۱۲ (۹۱۵) ۹۸+

پست الکترونیکی: azar@ferdowsi.um.ac.ir

جدول ۱. مرور مطالعات پیشین

| محقق | نتایج |
|--------------------------|--|
| جمیر و ناتاراجان (۲۰۱۴) | مهم‌ترین مشکلات صنایع دستی مامبو را از دیدگاه کارآفرینان بیان می‌کنند که عبارتند از: نبود اطلاعات بازار، نوسانات قیمت، استثمار توسط دلالان، نبود سیستم درجه‌بندی محصول، استفاده نکردن از سیاست‌های قیمت‌گذاری، محیط کاری نامناسب، نبود آموزش‌های پیوسته، نبود حمایت‌های مالی توسط دولت و تبلیغات ضعیف. |
| کریستین و دالن (۲۰۱۲) | نتایج نشان می‌دهد هنرهای بومی و صنایع دستی جزء محصولات هستند که می‌توانند در توسعه گردشگری نقش مثبتی داشته باشند. |
| ردزوان و عارف (۲۰۱۱) | در مطالعه‌ای کیفی، محدودیت‌های توسعه صنایع دستی در مناطق روستایی مالزی را در دو گروه طبقه‌بندی کرد. گروه اول محدودیت عرضه و گروه دوم محدودیت تقاضا که به اندازه و الگوی بازار مربوط می‌شود. |
| رضوانی و همکاران (۲۰۱۳) | بر اساس دیدگاه پاسخ‌گویان، مهم‌ترین علت رکود فعالیت فرش‌بافی در روستاهای مطالعه‌شده، گرایش خانواده‌های روستایی به سبک، شیوه و فرهنگ زندگی شهرنشینی و ناهمخوانی آن با سبک و شیوه زندگی و معیشت سنتی در روستا و کم‌اهمیت‌ترین علت نیز مشکلات بهداشتی فرش‌بافی به سبک سنتی در خانه است. |
| قالی (۲۰۱۱) | نتایج نشان می‌دهد با تغییر ساختار زندگی عشایر و روستاییان، قالی‌بافی نیز دستخوش تغییرات زیادی شده است. همچنین سلیقه بازار و سفارش مشتری بر طرح، رنگ، اندازه و ابعاد فرش مورد توجه قرار گرفت. بر اساس بررسی‌های انجام‌شده، امروزه فرش‌هایی با طرح خلوت و رنگ ملایم بیشتر مورد پسند است. |
| افراخته و همکاران (۲۰۰۹) | استفاده از استعداد و دانش بومی مردم، سود مناسب، نداشتن اثرات نامناسب زیست‌محیطی، ایجاد فرصت‌های شغلی، درآمد پایدار، افزایش کیفیت زندگی، بهبود راه و مسکن روستایی و گسترش کشت تجاری از مهم‌ترین دستاوردهای احداث کارگاه قالی‌بافی در دهستان بالاویت کاشمر بوده است. |

مجله پژوهش‌های روستایی

و سنت‌ها و رسوم و در یک سخن، پیام فرهنگی نسل‌ها را در کالاهای تولیدی خود جلوه‌گر می‌ساختند. بنابراین گرایش به صنایع دستی و صادرات آن، هم نمایه‌ای از اقتدار فرهنگی و مدنی به شمار می‌آید و هم پشتیبانی از این کالاها، انحصار و قدرت عرضه آن در بازارهای جهانی و توسعه اقتصاد روستایی را فراهم می‌کند (Shayestehfar, 2014). به‌طوری‌که در جوامع روستایی مناطق خشک، صنایع دستی می‌تواند موجب کاهش فشار بر مرتع و ایجاد درآمد باشد (جدول شماره ۱).

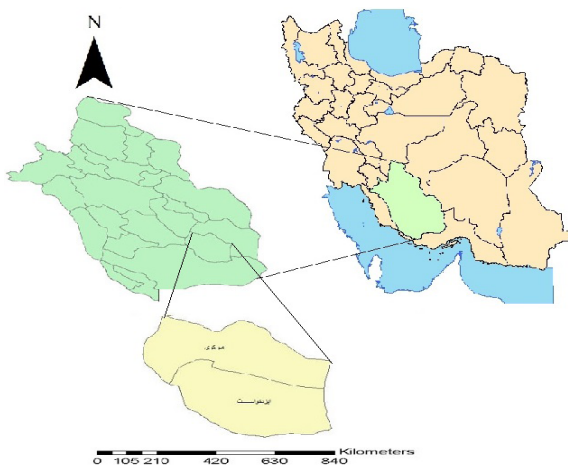
روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش با روش کیفی انجام شده است. جامعه هدف این پژوهش تولیدکنندگان قالی و گبه در روستاها بوده است. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری هدفمند^۱ (مبتنی بر هدف) و تکنیک گلوله‌برفی^۲ استفاده شد و تا رسیدن به اشباع^۳، انتخاب نمونه‌ها ادامه یافت. بر اساس فرایند ذکر شده، از بین خبرگان محلی ۲۱ نفر انتخاب شدند. در مصاحبه با زنان قالی‌باف و گبه‌باف دقت شد که از روستاهای تولیدکننده عمده قالی و گبه در بخش ایزدخواست نمونه انتخاب شود. به همین منظور روستاهای دره‌شور، مزایجان و دهنو که بیشترین قالی‌بافان و گبه‌بافان را دارند برای مصاحبه انتخاب شد. ابزار استفاده‌شده یک پرسش‌نامه نیمه‌ساختاریافته بود. به منظور تحلیل یافته‌ها از نرم‌افزار MAXQDA استفاده شد.

1. Purposed sampling
2. Snow ball
3. Saturation

نظریات رابرت چمبرز، دانش بومی در اصطلاح به دانشی اطلاق می‌شود که از حوزه جغرافیایی خاصی سرچشمه می‌گیرد و به طور طبیعی تولید می‌شود (Chambers, 1997). این دانش از طریق داستان‌ها، افسانه‌ها، فرهنگ عامه، آداب و رسوم و قوانین محلی بیان می‌شود (Soh, Korota, Omar, 2011). صنایع دستی دانش و صنعتی بومی است که از ذوق و هنر محلی گرفته شده است. صنایع دستی بیانگر صنعت و هنر نیاکان و نشان‌دهنده ذوق و هنر مردم هر منطقه از یک کشور است. در روزگاران گذشته صنایع دستی پیوندی عمیق با زندگی روزمره مردم داشته است. در دوره‌ای که انسان هنوز زندگی ماشینی را تجربه نکرده بود، صنایع دستی حامی استعداد، ذوق، سلیقه و آفرینش‌های سازندگی بشر بود. صنایع دستی هر قوم بیانگر این است که که آن قوم چه مرحله‌ای از صنعتگری را تجربه کرده است و در چه جایگاهی قرار دارد. استعداد و خلاقیت و ابتکار صنعتگران در کنار عواملی مانند شرایط اقلیمی و محیطی، مواد اولیه، شرایط زندگی و علاقه انسان‌های گذشته به تولید آثار هنری موجب شده است کشور ما از گذشته‌های بسیار دور تا به حال همواره در تولید صنایع دستی موقعیتی ویژه و ممتاز داشته باشد (Afsharzadeh, Popzan, Ghambarali, & Moradi, 2011).

فرهنگ و تمدن ایرانیان در دادوستد با دیگر فرهنگ‌ها همواره با تکیه بر دستاوردهای هنری و مدنی، برتر بوده است؛ از این رو مانند دیگر تمدن‌های کهن جهان، یکی از سرفرازی‌های بزرگ ایران، صنایع بومی و دستی آن است. این صنعت و به سخنی، این فناوری بی‌بدیل و بی‌رقیب، برآیند ذوق، هنر، سلیقه و نوآوری هنرمندان و صنعتگرانی بوده و هست که با شکیبایی، باورها



تصاویر پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. موقعیت شهرستان زرین‌دشت

تجربی به دست آمد. در مرحله بعد یعنی کدگذاری محوری، مضامین و مفاهیم محوری و نمایا از بین کدهای باز انتخاب شد. همچنین تلاش شد از بین کدهای باز، کدهایی انتخاب شوند که برای بازنمایی و پوشاندن دیگر کدها و شکل‌گیری مقوله‌ها قابلیت دارند. در واقع، اگر کدهای باز به مثابه مفاهیم و مضامین خرد در نظر گرفته شوند، کدهای محوری نقش سازه‌ها یا مفاهیم کلی را ایفا می‌کنند. سرانجام با مرور و دسته‌بندی مفهومی کدهای محوری، طبقات مفهومی کلان و کدهای انتخابی شکل گرفت. این کدها در ترسیم الگوی نمایا آسیب‌شناسی توسعه صنعت بومی قالی و گبه شهرستان زرین‌دشت نقش مؤلفه‌ها را ایفا می‌کنند (جدول شماره ۲) (تصویر شماره ۲).

مرکزیت عامل نهادی

در این پژوهش مفهوم محوری نهادی دولتی یک عامل مرکزی به شمار می‌آید، زیرا بیشتر مصاحبه‌شوندگان در پاسخ به سؤال‌ها، دولت را مهم‌ترین عامل در ضعف و قوت تولیدات قالی‌بافی شهرستان زرین‌دشت می‌دانستند و عوامل دیگر را وابسته به نهاد دولت می‌دانستند؛ به طوری که عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محیطی را نیز تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد. بیشتر افراد مصاحبه‌شونده طی مصاحبه به عوامل نهادی تأکید زیادی داشتند، به طوری که این عامل بر جواب‌ها اثر پنهان داشت و مصاحبه‌شوندگان در جواب سؤال‌ها به این عامل گرایش داشتند و تقریباً در بیشتر پاسخ‌ها به ضعف حمایت و بی‌توجهی مسئولان اشاره می‌کردند (تصویر شماره ۳).

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های ارائه‌شده در جدول شماره ۲، کد انتخابی نهادی دولتی از چهار کد باز در یک طبقه مفهومی خرد شامل عدم

نرم‌افزار MAXQDA، نرم‌افزاری پیشرفته برای تجزیه و تحلیل کیفی داده‌هاست که در حوزه‌های علوم اجتماعی، علوم انسانی و ... کاربرد دارد. با بهره‌گیری از این نرم‌افزار می‌توان پژوهش‌های کیفی را با زمان کمتر و دقت و سهولت بیشتری انجام داد.

منطقه مطالعه‌شده

شهرستان زرین‌دشت در جنوب شرقی استان فارس و در طول جغرافیایی ۵۴ درجه و ۲۰ دقیقه و عرض جغرافیایی ۲۸ درجه و ۲۰ دقیقه قرار دارد (تصویر شماره ۱). این شهرستان شامل دو بخش مرکزی و ایزدخواست است. مردم بخش مرکزی این شهرستان به دلیل داشتن خاک و آب نسبتاً خوب بیشتر به فعالیت‌های کشاورزی پرداخته‌اند. در روستاهای بخش مرکزی زنان بیشتر در فعالیت‌های کشاورزی یا وابسته به کشاورزی مثل دامداری مشغول هستند. در بخش ایزدخواست به دلیل نبود زمین‌های مناسب و آب کافی کشاورزی رونق چندانی ندارد؛ به همین دلیل در این منطقه زنان به دلیل نبود کارهای وابسته به کشاورزی، به قالی‌بافی روی آورده‌اند. آمار دقیق قالی‌بافان شهرستان مشخص نیست، اما در مصاحبه تلفنی که با صنف قالی‌بافان و بخشدار شهرستان زرین‌دشت صورت گرفت، تعداد قالی‌بافان فعال شهرستان حدود هزار نفر اعلام شد که از این تعداد حدود ۴۰۰ نفر بیمه قالی‌بافی و حدود پنج هزار نفر کارت مهارت قالی‌بافی داشتند.

طبق اطلاعات به دست آمده، روستاهای مزایجان و دره‌شور و ده‌نو سه روستای فعال در حوزه بافت قالی شهرستان زرین‌دشت هستند. روستای مزایجان در دهستان ایزدخواست شرقی قرار دارند و در بافت قالی شهرستان مقام اول را دارد. طبق گفته مسئولان، بیشترین قالی‌بافان در این روستا ساکن هستند. روستای دره‌شور در دهستان ایزدخواست غربی قرار دارد. دره‌شور در فاصله ۳ کیلومتری مرکز بخش و فاصله ۱۱ کیلومتری مرکز شهرستان زرین‌دشت واقع شده است. این روستا به لحاظ قالی‌بافی جزء بزرگ‌ترین تولیدکنندگان قالی شهرستان به حساب می‌آید. روستای ده‌نو در دهستان دبیران قرار دارد و از تولیدکنندگان قالی و گبه در شهرستان زرین‌دشت است، اما نسبت بافندگان این روستا نسبت به دو روستای دیگر کمتر است.

یافته‌ها

در این تحقیق یافته‌های حاصل از مصاحبه بر اساس روش کدگذاری طبقه‌بندی‌شده موضوعی، تحلیل و ارائه شده است. در جریان کدگذاری، برخی کدها و مضامین و مفاهیم به طور مستقیم از متن مصاحبه‌ها و سخنان مصاحبه‌شوندگان گرفته شد (کدهای بروزباینده^۴) و برخی دیگر به صورت محقق‌ساخته با توجه به مفاهیم و مضامین از مرور مبانی نظری و ادبیات رایج در حوزه کسب‌وکار کوچک، کارآفرینی، صنعت بومی و شواهد

4. Emerging codes

قالی‌باغان بومی درخواست دارند چاره‌ای اندیشیده شود تا ضمن حفظ صنعت بومی شهرستان، برای توسعه این صنایع به منظور ایجاد اشتغال و درآمد به‌خصوص برای اقشار کم‌درآمد جامعه، راهکاری ایجاد شود.

بر اساس یافته‌های جدول شماره ۲، کد انتخابی اقتصادی از شانزده کد باز در یک طبقه مفهومی خرد شامل ناهمواری فضای توسعه کسب و کار خانگی، عدم توسعه و نظارت بر بازار، نامناسب بودن سیاست‌گذارهای مالی دولت، عملکرد نامناسب و ضعف بازاریابی محصول شکل گرفته است. در تحقیقات گورمن (۲۰۰۹)، اوکونور (۲۰۰۸)، احمدمطلق و امیدی (۲۰۱۴)،

انسجام و حمایت دولتی، شکل گرفته است. برخی پژوهشگران از جمله اوکونور (۲۰۰۸)، حیدری (۱۹۹۴)، علی‌اصغرزاده (۱۹۹۶)، اسدزاده قهروران (۱۹۹۷)، حاجی‌زاده (۲۰۰۰) و پروجی (۲۰۰۱) اظهار داشته‌اند برخورداری از سیاست‌های حمایتی و تشویقی دولت بر میزان صادرات صنایع دستی تأثیر مثبتی دارد. در منطقه مطالعه‌شده نیز مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند که با توجه به نبود هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی و بی‌برنامگی‌های موجود، صنعت بومی قالی و گبه شهرستان زرین‌دشت از نقش‌آفرینی در عرصه اقتصادی این منطقه دور شده و جایگاه واقعی خود را تا حدود زیادی از دست داده است. با توجه به نتایج مصاحبه،

جدول ۲. کدهای موانع توسعه قالی‌بافی در شهرستان زرین‌دشت

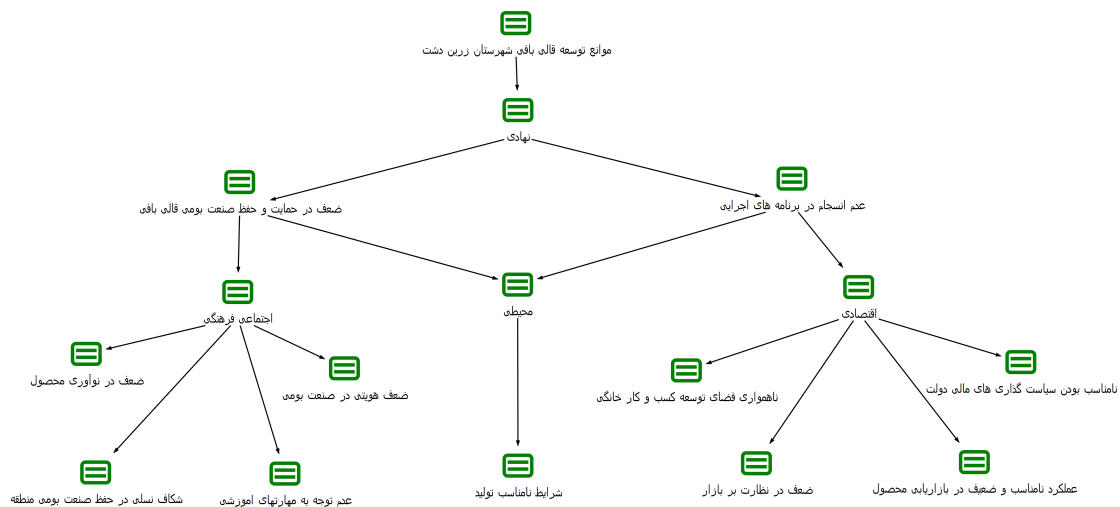
| موانع توسعه قالی بافی | |
|--------------------------------------|---|
| کد محور | کد باز |
| نهادی (کد انتخابی) | |
| نبود انسجام | ۱. نبود آمار صحیح |
| | ۲. بی‌برنامگی در برنامه‌های دولتی |
| نبود حمایت | ۱. بی‌توجهی به بیمه قالی‌بافی |
| | ۲. بی‌توجهی مسئولان به تولیدات قالی |
| | ۳. نبود قیمت‌گذاری دست‌بافته‌ها |
| اقتصادی (کد انتخابی) | |
| ناهمواری فضای توسعه کسب و کار خانگی | ۱. توجه‌نکردن به درآمد خانگی صنعت بومی قالی و گبه |
| | ۲. توجه‌نکردن به اشتغال خانگی صنعت بومی قالی و گبه |
| | ۳. توجه‌نکردن به مشارکت اقتصادی زنان |
| | ۴. توجه‌نکردن به رفع نیاز خانواده از صنعت بومی قالی |
| نبود توسعه و نظارت بر بازار | ۱. انحصار محصول توسط دلال‌ها |
| | ۲. ناشناس بودن بازار برای قالی‌باغان |
| | ۳. کاهش دست‌بافته‌ها |
| | ۴. گرانی مواد اولیه |
| | ۵. نبود مواد اولیه مرغوب |
| نامناسب بودن سیاست‌گذارهای مالی دولت | ۱. نامناسب بودن شرایط وام |
| | ۲. نوسانات قیمت مواد اولیه |
| | ۳. رضایت‌نداشتن از دستمزد |
| عملکرد نامناسب و ضعف بازاریابی محصول | ۱. رقابتی نبودن بازار |
| | ۲. نداشتن فعالیت مستمر |
| | ۳. نبود شرکت‌های تعاونی فعال |
| | ۴. نبود بازاریابی |

| موانع توسعه قالی بافی | |
|--|-----------------------------|
| کد باز | کد محوری |
| اجتماعی و فرهنگی (کد انتخابی) | |
| ۱. ثبت‌نکردن نقشه‌های بومی | ضعف هویتی در صنعت بومی |
| ۲. توجه‌نکردن به عجین‌شدن هنر قالی‌بافی با فرهنگ مردم بومی | |
| ۱. توجه‌نکردن به رایگان‌بودن آموزش قالی | ضعف آموزش |
| ۲. توجه‌نکردن به وجود زنان باتجربه | |
| ۳. توجه‌نکردن به تجربه‌ای‌بودن آموزش | |
| ۴. توجه‌نکردن به آموزش قالی به روش بومی | |
| ۱. تمایل نداشتن قالی‌بافان به اشتغال دختران در بخش قالی‌بافی | شکاف نسلی در صنعت بومی قالی |
| ۲. تمایل نداشتن نسل جدید به قالی‌بافی | |
| ۳. جایگزین‌نشدن نیروی بازنشسته | |
| ۱. ناشناس‌بودن سلیقه بازار برای بافندگان | ضعف در نوآوری محصول |
| ۲. تلفیق‌نشدن نقشه‌های جدید با طرح | |
| ۱. کیفیت پایین بهداشت محیط کار | شرایط نامناسب تولید |
| ۲. نبود مکان مناسب | |

مجله پژوهش‌های روستایی

اشتغال در جوامع روستایی و شهری نقش‌آفرینی کند. آنان بیان می‌کنند که نبود بازاریابی و کانال‌های فروش کارآمد، فروش محصولات با قیمت عادلانه را به چالشی برای تولیدکنندگان صنایع بومی تبدیل کرده است. همچنین در پژوهش‌هایشان به ارتقا و بهبود شاخص‌های کلان اقتصادی و نیز ارتقای سطح

وظیفه‌دوست و کیایی (۲۰۱۴)، طاهری و همکاران (۲۰۱۲)، عزیزیان (۲۰۱۲)، علیپور و مجنون (۲۰۱۲)، فیروزه نواب و همکاران (۲۰۰۰)، به تأثیر اقتصادی صنایع دستی تأکید شده است. این محققان اظهار داشتند که صنایع دستی از حیث ایجاد اشتغال و کارآفرینی اهمیت ویژه‌ای دارد و می‌تواند در توسعه



مجله پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. ارتباط بین کدهای تحقیق (منبع: یافته‌های پژوهش)

که بسیاری از زنان دارهای خود را جمع کرده‌اند مشارکت برای کارهای گروهی نیز کاهش چشمگیری داشته است.

با توجه به یافته‌های جدول شماره ۲، کد محیطی از دو کد باز در یک طبقه مفهومی خرد شامل شرایط نامناسب تولید شکل گرفته است. در زمینه موانع و مشکلات محیطی و راه‌های برون‌رفت از این موانع در تحقیقات گذشته اشاره‌ای نشده است. مصاحبه‌شوندگان یکی از دلایل کاهش دست‌بافته‌ها را افزایش رفاه و انتظارات زنان برای بهبود محیط مناسب دانسته‌اند و عنوان کردند که نبود محیط مناسب باعث شده است بسیاری از زنان تمایلی به بافت قالی نداشته باشند.

راهبردهای توسعه قالی‌بافی در شهرستان زرین‌دشت

تشکیل انجمن قالی‌بافان یا تشکیل شرکت قالی‌بافی در شهرستان زرین‌دشت

این راهبرد می‌تواند در زمینه تهیه مواد اولیه و فروش دست‌بافته‌ها و کاهش هزینه‌ها در شهرستان کمک کند. تعاونی‌های تولیدی بافندگان قالی با رویکرد به سازماندهی تولید، امکان تجمیع سرمایه‌های کوچک را فراهم می‌کند و به عنوان سازمان تولیدی می‌تواند نقش مؤثری در آموزش بهبود کیفیت بافت قالی، طراحی و نوع مواد اولیه داشته باشد. صنایع دستی کشور در تمام پهنه جغرافیایی اهمیت دارد و مورد توجه مردم بومی و محلی است، به همین دلیل به ایجاد تعاونی‌های تولید صنایع دستی به منظور حفظ این صنایع تأکید می‌کند. بنابراین، تشکیل انجمن قالی‌بافان یا شرکت قالی‌بافی می‌تواند به عنوان راهکاری مناسب در حفظ و توسعه صنعت قالی و گبه شهرستان تأثیر داشته باشد.

رسوخ در بازار داخلی و خارج شهرستان

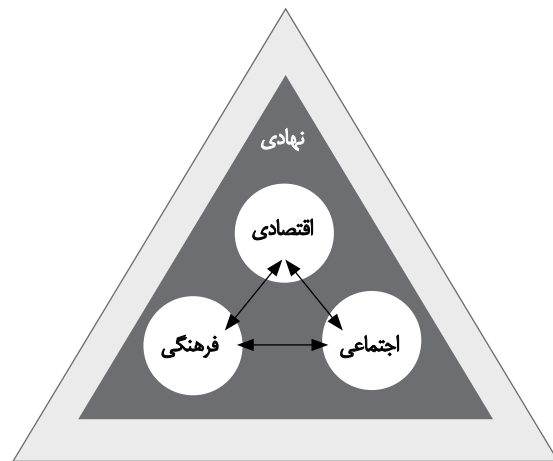
این راهبرد با فراهم کردن بستر مناسب برای بازاریابی و تبلیغات منجر به شناسایی خریدار قالی و گبه می‌شود که این شناسایی می‌تواند دست واسطه‌ها را از بازار قالی و گبه شهرستان زرین‌دشت کوتاه کند و درآمد و سود بیشتری را برای قالی‌بافان به ارمغان آورد.

شناسایی بازار

این راهبرد می‌تواند با شناسایی سلیق و نیازهای مشتریان، تولید بیشتر و توسعه صنعت بومی را فراهم آورد. ناآشنایی با ذوق و سلیقه خریداران از نظر طرح، رنگ، نقشه، اندازه، رج‌شمار، کیفیت، نوع بافت و ... باعث از دست رفتن بخشی از بازار می‌شود. توجه به این راهبرد می‌تواند افزایش رونق بازار و در نتیجه افزایش تولید دست‌بافته‌ها شهرستان را به دنبال داشته باشد.

شناسایی خبرگان محلی شهرستان

خبره‌شناسی در توسعه صنعت بومی تأثیر بسزایی دارد.



تصویر ۳. مرکزیت عامل نهادی دولتی (منبع: یافته‌های پژوهش)

درآمد و معیشت و رفاه هزاران خانه‌دار روستایی و شهری فعال در این صنعت اشاره کرده‌اند.

در مجموع می‌توان گفت که تولید این صنایع، اثر مستقیمی بر درآمد ناخالص و معیشت روستایی دارد و هرگونه افزایش در میزان تولید و بهبود کیفیت، تأثیر مستقیمی بر افزایش درآمد روستاییان می‌گذارد. مصاحبه‌شوندگان عنوان کردند که در گذشته صنعت قالی و گبه از جمله صنایع مورد توجه و درآمدزا در این شهرستان بوده است، ولی در حال حاضر به دلیل گسترش واسطه‌ها، قیمت این دست‌بافته‌ها بسیار کاهش یافته است؛ به طوری که بافت قالی مقرون به صرفه نیست. همچنین مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند که توسعه قالی و گبه در شهرستان موجب بهبود معیشت اقشار کم‌درآمد و ایجاد اشتغال می‌شود.

با توجه به یافته‌های جدول شماره ۲، کد انتخابی اجتماعی فرهنگی از ۹ کد باز در یک طبقه مفهومی خرد شامل ضعف هویتی در صنعت بومی، ضعف آموزش، شکاف نسلی در صنعت بومی قالی و ضعف در نوآوری محصول شکل گرفته است. در تحقیقات فرهادی و همکاران (۲۰۱۵)، عمرانی (۲۰۱۱)، بهرامچی (۲۰۰۹) و مهدوی (۲۰۰۱)، به تأثیر عوامل اجتماعی فرهنگی صنایع دستی بر جوامع محلی اشاره شده است. به طوری که بهرامچی اظهار می‌کند که صنایع دستی تأثیر مثبتی بر درمان ناهنجاری‌های رفتاری اجتماعی دارد. همچنین این صنایع علاوه بر افزایش تولید ناخالص ملی، تعادل اجتماعی را تأمین و از مهاجرت روستاییان به شهرها جلوگیری می‌کند. همچنین مبادلات فرهنگی و سطح مشارکت اقتصادی زنان را افزایش می‌دهد. مصاحبه‌شوندگان اعتقاد دارند که توسعه صنایع دستی در بهبود اوضاع روحی و روانی زنان روستا تأثیر مثبتی دارد. آن‌ها اعتقاد دارند در گذشته که صنایع قالی و گبه رونق بیشتری داشت، زنان در حل مشکلات مشارکت بیشتری داشتند و تمایل برای کارهای گروهی بیشتر بوده است، اما در حال حاضر

بسیاری داشته باشد. استفاده از مواد اولیه نامرغوب در بافت فرش مثل پشم دباغی، خامه‌های نامرغوب، نخ‌های آکرلیک، رنگ‌های شیمیایی تیره و بی‌ثبات و ... به خاطر سودجویی دلالان و یا واسطه‌ها و ناآگاهی بافندگان باعث خدشه‌دار شدن بازار خواهد شد. استفاده از این راهبرد برای بهبود کیفیت دست‌بافته‌های شهرستان و نگاه‌داشتن بازار می‌تواند مؤثر واقع شود.

ایجاد مراکز اطلاعاتی قالی در شهرستان

یکی از معضلات کنونی صنعت بومی قالی‌بافی، نبود مراکز اطلاعاتی برای جمع‌آوری و شناخت اطلاعات و سوابق فرش‌ها و طرح‌های اصیل موجود و یا از بین رفته به منظور زنده کردن و ثبت آن‌هاست. بنابراین ایجاد مراکز اطلاعاتی در شهرستان می‌تواند از سوءاستفاده‌ها جلوگیری و در حفظ طرح‌ها تأثیر بسزایی داشته باشد.

استفاده از راهبرد قیمت‌گذاری

یکی دیگر از معضلات صنعت بومی استفاده نکردن از قیمت‌گذاری است. استفاده از این راهبرد در شهرستان می‌تواند قالی‌بافان را به حقوق واقعی خود برساند، زیرا هیچ نهادی بر قیمت‌گذاری خرید قالی از قالی‌بافان در شهرستان زرین‌دشت نظارت ندارد. این دست‌بافته‌ها به قیمت بسیار پایینی از قالی‌بافان خریداری می‌شود. این موضوع از عوامل عمده کاهش دست‌بافته‌ها در شهرستان زرین‌دشت است.

توانمندسازی خانوارهای کم‌درآمد و دختران بازمانده از تحصیل و زنان سرپرست خانوار

یکی از راه‌های توانمندسازی زنان روستایی، ایجاد اشتغال‌های کوچک و فعالیت‌های غیرزراعی است (Sathhiabama, 2010). توجه به این راهبرد در شهرستان زرین‌دشت راهکار مناسبی برای افزایش حضور زنان در تولید صنایع دستی قالی و گبه، افزایش درآمد خانوار، بالارفتن رفاه خانوار و کاهش فشار مالی بر سرپرست خانوار به شمار می‌آید.

بر اساس یافته‌ها، یکی از مباحث کلیدی طرح‌شده در حوزه صنایع دستی، ایجاد اشتغال مولد و پایدار است. صنایع دستی از جمله قالی‌بافی با قابلیت‌ها و خصوصیات ویژه از جمله نیازنداشتن به سرمایه‌گذاری زیاد و امکان ایجاد و توسعه آن در مناطق روستایی به‌ویژه در محل سکونت روستاییان می‌تواند چنین نقش مهمی را ایفا کند. مطالعات نشان می‌دهد با وجود امکانات فراوان در صنعت بومی قالی‌بافی و گبه‌بافی به این صنعت به عنوان عاملی برای رشد و توسعه و جایگزینی مناسب برای صادرات نفتی توجه نمی‌شود. یآوری و نورماه (۲۰۰۷) موانعی مانند تعدد و پراکندگی واحدهای صنایع دستی، ضعف بنیه مالی سازندگان، دخالت واسطه‌های سودجو در تأمین مواد و خرید محصولات، ناآگاهی

خبرگان باتجربه می‌توانند در آموزش و همگرایی زنان قالی‌باف و گبه‌باف برای حل مشکلات و توسعه محصول تأثیر مثبتی داشته باشند. توجه به این راهبرد می‌تواند در امر کارشناسی قالی، اعم از بافندگی، طراحی، رنگرزی و ... که مورد نیاز توسعه صنعت بومی است کمک شایانی کند. هر یک از این خبرگان می‌توانند راهنمایی گروهی هنرمند قالی‌باف و گبه‌باف را برعهده بگیرند. باید توجه داشت که خبرگان شهرستان تجربیات ارزشمندی دارند و مثل کتابی زنده هستند که باید مکتوب شوند.

آموزش صنایع بومی

این راهبرد علاوه بر حفظ فرهنگ بومی، به توسعه صنایع کوچک و اشتغال‌خانی کمک می‌کند. در شهرستان زرین‌دشت اگر نهادی مثل کمیته امداد یا جهاد کشاورزی بخواهد زنان را در زمینه قالی‌بافی آموزش دهد، طرح و نقشه و نوع بافت قالی‌بافی محلی را آموزش نمی‌دهد بلکه طرح‌ها و نقشه‌هایی را که در آن منطقه متداول نیست آموزش می‌دهد؛ مثلاً طرح‌های تابلو فرش را مدنظر قرار می‌دهد. به همین دلیل این آموزش‌ها در شهرستان به‌ندرت به ایجاد اشتغال کمک می‌کند و درآمد اندکی دارد، چون قالی‌های طرح غیربومی بسیار هزینه‌بر و وقت‌بر است و با خلق و خوی مردم و پیشینه قالی‌بافی منطقه سنخیت ندارد.

شناسنامه‌دار کردن قالی شهرستان و ثبت نقشه‌ها

این راهبرد به حفظ و نگهداری نقشه‌های بومی و فرهنگ کهن محلی منجر می‌شود. طرح و نقشه‌های قالی شهرستان به صورت ذهنی است و نهادی برای ثبت آن اقدام نکرده است، تا جایی که بسیاری از طرح‌ها و نقشه‌های قالی شهرستان به دست فراموشی سپرده شده است.

استفاده از بازاریابی نوین

با توجه به این راهبرد می‌توان برای شناساندن دست‌بافته‌های شهرستان از شبکه‌های اجتماعی و بازاریابی الکترونیک استفاده کرد. همچنین یکی از راهکارهایی که بیشتر محققان به آن اشاره دارند برگزاری جشنواره است، به‌طوری‌که جشنواره‌های صنایع دستی به عنوان راهکاری برای رسیدن به توسعه اقتصادی، ایجاد تصویر مثبت از منطقه، ارتقای زندگی و غرور مردم محلی، انسجام اجتماعی در جوامع محلی و محرک تقاضای گردشگری معرفی شده است (Getz, 2008; Grappi, Montanari, 2011; Lee, 2014; Lee, Lee, Yoon, 2009; Saleh, Ryan, 1993; Weber, Ali-Knight, 2012). بنابراین استفاده از این راهبرد می‌تواند به شناساندن قالی شهرستان به بازار کمک کند.

استفاده از مواد اولیه مرغوب

این راهبرد می‌تواند بر کیفیت و قیمت دست‌بافته‌ها تأثیر

و هماهنگی و همکاری فرمانداری شهرستان با نهادهای مسئول برای حمایت از دست‌بافته‌ها.

تشکر و قدردانی

از مسئولین کمیته امداد شهرستان زرین‌دشت که نهایت همکاری را در تدوین این مقاله داشتند تشکر می‌کنیم. پژوهش حاضر حامی مالی نداشته است.

سازندگان از سلیقه مصرف‌کننده و شیوه‌های نوین تولید، وجود طرح‌های تکراری، نبود سازمان متولی متمرکز بر این صنعت و رقبا و محصولات کارخانه‌ای را از موانع توسعه این صنعت عنوان می‌کنند. بروجنی (۲۰۰۱) در زمینه صنایع دستی ایران عقیده دارد که کم‌بودن فعالیت‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی و مرغوب‌نبودن برخی از کالاها، از نقاط ضعف است و باید نسبت به رفع آن کوشید و از صدور کالاهای نامرغوب به خارج از کشور جلوگیری کرد.

مشکلات و موانع عنوان‌شده از سوی این دو محقق در شهرستان زرین‌دشت هم مشهود است. موانع بیان‌شده از سوی زنان قالی‌باف با تحقیقات محققان هم‌سو است. از جمله مهم‌ترین موانع و مشکلات قالی‌بافان، تهیه مواد اولیه و فروش دست‌بافته‌هایشان است. در این شهرستان مواد اولیه از سوی واسطه‌ها تهیه می‌شود و خرید انحصاری قالی‌ها و گبه‌ها از سوی همین واسطه‌ها صورت می‌گیرد. به همین دلیل این واسطه‌ها بر بازار سیطره دارند و قالی را به قیمت پایین از قالی‌بافان خریداری می‌کنند. از دیگر مشکلات عمده قالی‌بافان شهرستان بی‌توجهی مسئولان نسبت به بیمه‌کردن قالی‌بافان است. همان‌طور که ذکر شد، منطقه ایزدخواست با جمعیت و وسعت زیاد، از نظر کشاورزی ظرفیت توسعه ندارد و صنعت قالی‌بافی به عنوان منبع درآمد از دیرباز مورد توجه زنان این منطقه بوده‌است، اما چند سالی است که بازار این دست‌بافته‌ها با رکود مواجه شده است. بنابراین توجه مسئولان به حل موانع و مشکلات این قالی‌بافان می‌تواند راه‌حلی برای بهبود و توسعه اشتغال خانگی و ایجاد درآمد برای خانوارهای کم‌درآمد باشد. در این راستا مسئولان باید حمایت از این دست‌بافته‌ها را در دستور کار خود قرار دهند.

پیشنهاد می‌شود مسئولان زیربسط برای رفع مشکلات قالی‌بافان شهرستان زرین‌دشت موارد زیر را مدنظر قرار دهند:

ایجاد تسهیلات ویژه برای ایجاد کارگاه‌های کوچک و بهداشتی در روستاها؛ شناسایی قالی‌بافان واقعی برای اعطای تسهیلات نهادهای حمایتی، مثل کمیته امداد؛ تسهیل در اعطای تسهیلات توسعه قالی‌بافی؛ ایجاد مراکز آموزش طرح قالی‌های بومی؛ ایجاد نمایشگاه قالی و گبه در سطح شهرستان و شرکت‌دادن قالی و گبه شهرستان در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی برای شناساندن طرح و نقش دست‌بافته‌های شهرستان؛ پیگیری بیمه بافنده‌های شهرستان از سوی نهادهای مسئول؛ حمایت از ایجاد تعاونی‌های بازاریابی و تولید فرش دستباف و شناساندن مزیت ایجاد تشکل‌های مردمی مثل تعاونی‌ها در شهرستان برای تهیه مواد اولیه، فروش این دست‌بافته‌ها به قیمت واقعی، قطع دست واسطه‌ها و شناسایی بازار؛ شناسایی و ساماندهی قالی‌بافان شهرستان؛ حمایت نماینده شهرستان زرین‌دشت از قالی‌بافان شهرستان و مطرح‌کردن مشکلات این قشر زحمت‌کش با مسئولان بالادست شهرستان برای بهبود وضعیت قالی‌بافان؛

References

- Afrakhteh, H., Eskandari Sani M., Esmailnezhad M. (2009). [The role of carpet weaving in Iran's rural development: A case study of Balavelayat Subdistrict in Kashmar County (Persian)]. *Roosta va Towse'e*, 12(1), 1-28
- Afsharzadeh, N., Popzan, AH., Ghambarali, R., & Moradi, Kh. (2011). [Development of crafts, necessity of sustainable development and sustainable development (Persian)]. Paper presented at the National Conference on Cultural Industries and Its Role in Sustainable Development, Kermanshah, Iran, 7-8 March 2012.
- Ahad Motlaghi, E., & Omid, M. R. (2014). [Strategies for developing handicrafts exports to improve business environment, Case study: Ilam (Persian)]. Paper presented at the 1st National Congress on Business Management, Hamadan, Iran, 23 January 2014.
- Ahirrao, J., & Sadavarte, M. N. (2010). Social & financial constraints of rural women entrepreneur: A case study of Jalna district in Maharashtra. *International Referred Research Journal*, 3(26), 14-8.
- Aliasgharzadeh, M. (1996). [Rural management and organizational structure to provide proper patterns to improve coordination of activities and the development of rural handicrafts (Persian)] (MA thesis). Tehran: University of Tehran.
- Alipoor, H. R., Majnoon, K. (2012). [Economic analysis of handicrafts and its role in economic development of Guilan Province (Persian)]. *Guilan-e Ma*, 12(3), 126-40.
- Amrani, M. (2011). [An attitude to traditional Iranian arts with emphasis on handicrafts and its place in the development of sustainable tourism (Persian)]. Paper presented at The Conference on Cultural Industries and Its Role in Sustainable Development, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran, 7-8 March 2012.
- Asadzade Ghareh, N. (1997). [The carpet in rural development (Persian)] (MA thesis). Tehran: Shahid Beheshti University.
- Aziziyan, M. S., & Ghadimi, Y. (2012). [Challenges and opportunities of handicrafts to develop rural tourism (Persian)]. Paper presented at The 2nd National Conference on Tourism and Ecotourism of Iran, Hamadan, Iran, 8 July 2013.
- Boozarjomehri, Kh. (2003). [The place of native knowledge in stable development (Persian)]. *Geography and Development*, 1(2), 5-20.
- Boroujeni, A. (2001). [Determination of barriers to export of handicrafts in Iran (Persian)] (MA thesis). Tehran: University of Tehran.
- Chambers, R. (2014). *Rural development: Putting the last first* [M. Azkia, Persian trans]. Tehran: Tehran University Pub.
- Fali, S. A. (2011). [Narration and expression in Iran carpet (Persian)] (MA thesis). Tehran: Tarbiat Modares University.
- Farhadi, M., Kameli, O., & Asghari, S. (2015). [The role of handicrafts in the tourism prosperity and sustainable development of border regions (Case study: Jergalan County of the city of Raz and Jergalan in North Khorasan) (Persian)]. Paper presented at The 1st National Conference on Geography, Tourism, Natural Resources and Sustainable Development, Tehran, Iran, 19 February 2015.
- Firooze Nawab, A., Monfard, N., & Rezaei, AR. (2000). [Factors affecting the quantity and quality of handicraft production, Case study: Nomadic women semi-settled in Marandafzar (Persian)]. *Journal of Agricultural Economics and Development*, 8(31), 235-60.
- Gelbert, A. (2002). Technical borrowing and gestural change: Measurement of the motor constraints involved in ceramic borrowing in the Senegal valley. In B. Bril, & V. Roux (Eds.), *The Technical Gesture: Methodological and Anthropological Reflections* (pp. 261-83). Ramonville Saint-Agne: Ères.
- Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 29(3), 403-28. doi: 10.1016/j.tourman.2007.07.017
- Gorman, W., Grassberger, R., Shifflett, K., Carter, M., Nasser, I. A., & Al-Rawajfeh, A. (2009). *The Jordan Bedouin handicraft weaving company: A feasibility assessment of job creation for Jordanian women*. New Mexico: New Mexico State University.
- Grappi, S., & Montanari, F. (2011). The role of social identification and hedonism in affecting tourist re-patronizing behaviours: The case of an Italian festival. *Tourism Management*, 32(5), 1128-40. doi: 10.1016/j.tourman.2010.10.001
- Hajizadeh, K. (2000). [Examining barriers to the export of crafts (woven clothes in Western Azerbaijan Province and its development strategies) (Persian)] (MA thesis). Tehran: University of Tehran.
- Heydari, Gh. H. (1994). [Crafts in second development program (Persian)]. *Ta'avon*, 39, 14-9.
- Hoque, M., & Itohara, Y. (2008). Participation and decision making role of rural women in economic activities: A comparative study for members and non-members of the micro-credit organizations in Bangladesh. *Journal of Social Sciences*, 4(3), 229-36. doi: 10.3844/jssp.2008.229.236
- Ingold, T. (2001). Beyond art and technology: The anthropology of skill. In M. B. Schiffer (Ed.), *Anthropological Perspective on Technology* (pp. 17-31). Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Jamir, I., & Natarajan, P. (2014). Marketing of bamboo handicrafts products in Dimapur, Nagaland – Trader's perception. *Samzadhana – Journal of Management Research*, 2(1), 271-88.
- Kristen, K. Dallen, J. (2012). Souvenirs: Icons of meaning, commercialization and commoditization. *Tourism Management*, 33(3), 489-99.
- Lee, J. (2014). Visitors' emotional responses to the festival environment. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 31(1), 114-31. doi: 10.1080/10548408.2014.861726
- Lee, J., Lee, C., & Yoon, Y. (2009). Investigating differences in antecedents to value between first-time and repeat festival-goers. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 26(7), 688-702. doi:10.1080/10548400903284511
- Mahdavi, M. (2001). [Studying crafts (weaving) in the villages along desert to rural development and restoration Eyvanakey case study of Semnan Province (Persian)]. *Geographical Research*, 33(41), 1-11.
- Nakhaei, H. R. (2014). [The role of handicrafts in job creation and its effect on economic development in South Khorasan Province (Persian)]. Paper presented at The National Conference on Rural Development, Rasht, Iran, 4-5 September 2012.
- O'Connor, D. (2008). *Handicrafts and their linkage with tourism artisans are also your treasures*. Paper presented at The International Conference on Tourism and Handicrafts, Tehran, Iran, 13-15 May 2006.
- Omrani, M. (2011). [An attitude to traditional Iranian arts with an emphasis on handicrafts and its role in development of sustainable tourism (Persian)]. Paper presented at The National Conference on Cul-

- tural Industries and Its Role in Sustainable Development, Kermanshah, Iran, 7-8 March 2012.
- Poursadegh, N., Bohloli, N., & Hadjikhani, M. (2010). [The role of carpet hand-weaving cooperatives of Zanjan province on increasing the exports of hand-woven carpets (Persian)]. *Ta'avon*, 21(3), 157-70.
- Redzuan, M., & Aref, F. (2011). Constraints and potentials of handicraft industry in underdeveloped region of Malaysia. *African Journal of Business Management*, 5(2), 256-60.
- Rezvani, M., Bayat, N., Rastegar, E., Ghanbari Nasab, A. (2013). [Recognition and analysis of factors affecting the recession of carpet weaving industry in rural areas. Case study: Malayer County (Persian)]. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 3(11), 35-51.
- Roy, T., Zoltan, J. X., & Bo, C. (1996). *Small business in the modern economy* [J. Majidi, Persian trans.]. Tehran: Rasa.
- Saleh, F., & Ryan, C. (1993). Jazz and knitwear. *Tourism Management*, 14(4), 289-97. doi: 10.1016/0261-5177(93)90063-q
- Sathiabama, K. (2010). *Rural women empowerment and entrepreneurship development*. Retrieved from <http://www.microfinancegateway.org/library/rural-women-empowerment-and-entrepreneurship-development>
- Seyed Amiri, N., Tehrani, R., & Tarjoman, V. (2009). [Survey of a model for capital structure in family-based businesses (covering oil and textile industries) (Persian)]. *Journal of Entrepreneurship Development*, 1(3), 159-90.
- Shayestehfar, M. (2014). [The importance and necessity of supporting the handicraft industry with an emphasis on providing solutions for its economic boom (Persian)]. *Islamic Art*, 10(20), 107-22.
- Soh, M. B. C., & Omar, S. K. (2012). Small is big: The charms of indigenous knowledge for sustainable livelihood. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 36, 602-10. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.03.066
- Swanson, K. K., & Timothy, D. J. (2012). Souvenirs: Icons of meaning, commercialization and commoditization. *Tourism Management*, 33(3), 489-99. doi: 10.1016/j.tourman.2011.10.007
- Taheri, S. E., Ebrahimzadeh, S. A., & Khushabi, S. Z. (2012). [Investigating the factors affecting on independent corporate entrepreneurship in Mazandaran province (Persian)]. Paper presented at The National Conference on Entrepreneurship and Managing Businesses Based on Knowledge, Mazandaran, Iran, 13 November 2012.
- Vazifehdust, H., Kiani, M. 2014, [Examining the problems of exporting handicrafts in Iran and providing appropriate solutions (Persian)]. Paper presented at The International Conference on Management in the 21st Century, Tehran, Iran, 7-8 August 2014.
- Weber, K., & Ali-Knight, J. (2012). Events and festivals in Asia and the Middle East/North Africa region. *International Journal of Event and Festival Management*, 3(1), 4-8. doi: 10.1108/17582951211210898
- Yavari, H., & Nurmah, F. (2007). [Review of developments in world Crafts (Persian)]. Tehran: Soore-ye Mehr.